

Prav gotovo ne bomo nikogar podili s Snežnika, ker si ne lastimo izključne pravice upravljanja z njim. Kljub temu smo trdno prepričani, da bi moral biti Snežnik zatočišče le pravim planincem, iskrenim ljubiteljem narave ter iskalcem pristnega miru in sprostitve. Prostora za razgrajanje in zabavo je v Sloveniji že tako preveč.

Morebiti bo kdo tudi nam planincem očital nezgledno vedenje do narave. Ne zanimamo, da tega včasih ni bilo. Toda pred približno 80 leti je tedanji lastnik snežniških gozdov skoraj prepovedal hojo na Snežnik, ker so takratni hribolazci plašili divjad in uničevali gozdno rastje. Leta 1911 je Planinski vestnik objavil ostro opozorilo o varstvu gorskih rastlin na snežniškem območju. Sicer pa tudi večtisočglavih množic, ki se občasno valijo po vznožjih Snežnika med tako imenovanimi množičnimi vzponi, naš očak verjetno ne gleda z naklonjenostjo.

Še kaj bi lahko dodali, s čimer se planinci ne moremo pohvaliti. Vendar se vsega tega zavedamo in vselej skušamo posledice svojih napak in nerodnosti popraviti. Toda najvažnejše je to, da so naši posegi v naravo v primerjavi s posegi smučarske in drugih industrij prav zanemarljivo majhni ter jih narava brez večje škode prenese. Planinci ne posekamo stotine hektarjev gozda v enem zamahu, da bi naredili prostor za slalom in smuk, in ne požgemo desetih hektarjev gozdov, da bi lahko imeli uspešne manevre, pa tudi nismo zgradili naselja s skoraj 200 stavbami v ekološko izredno občutljivem kraju, kjer ni ne pitne vode ne kanalizacije ne elektrike in ne komunikacijskih zvez.

Naj se vsega tega dobro zavedajo vsi, ki odločajo o prihodnosti Snežnika.

(Iz Snežnika, glasila planinske skupine osnovne šole Dragotin Kette v Ilirski Bistrici)

VISOKOGORSTVA ZAVZEMAJO 11 ODSOTKOV NAŠEGA OZEMLJA

ALI JE SLOVENIJA GORATA DEŽELA?

Akad. dr. IVAN GAMS

V deveti številki PV je Tomaž Banovec tabelarno prikazal merske podatke Vojaškega geografskega inštituta v Beogradu o višinski pasovitosti Jugoslavije, njenih republik in avtonomnih pokrajin, med njimi

Višinska pasovitost visokogorstva v SRS (v %)

tudi za SRS (v bodoče: Slovenijo). Po deležu površja nad 1000 metri nadmorske višine (v bodoče: n. v.) Slovenija zaostaja za jugoslovanskim povprečjem (11,29 : 16,7 %), prav tako po deležu površja v pasu 1500—2000 m (2,08 : 2,80 %), le delež površja nad 2000 m je malenkostno višji (0,43 : 0,33 %). Kdor ve za splošno prepričanje, da je Slovenija gorata dežela in da so Slovenci gorski narod, je bil ob teh nizkih deležih verjetno presenečen. Prese-

	Višinski pas				
	0 do 400 m	400 do 600 m	600 do 1000 m	1000 do 1600 m	nad 1600 m
Posoške Julijske Alpe	3,0	11,9	21,9	31,9	31,3
Posavske visokogorske Alpe	—	6,6	24,0	35,7	33,7
Planote v vzhodnih Julijskih Alpah	—	2,7	38,2	57,1	2,0
Zahodne Karavanke (nad Zg. Savsko dolino)	—	—	29,9	48,2	21,9
Srednje Karavanke	—	1,3	35,7	52,1	10,9
Mežiško-Savinjske Karavanke	0,9	7,2	48,4	42,3	1,2
Kamniško-Savinjske Alpe	—	9,7	27,6	41,0	21,7
Visokogorstva skupno	0,7	6,5	31,4	43,0	18,4

nečen bo tudi nad njimi ob tabeli, ki prikazuje naša visokogorstva, Julijske, Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke (vse v okviru SRS). Izračunali smo jih pred leti v Katedri za fizično geografijo Oddeka za geografijo FF v Ljubljani na podlagi topografskih kart 1 : 100.000.

Pustimo vendar opis omejitve teh gorstev, od katere so odvisni izračunani deleži. Omenimo le, da segajo v tabeli prikazane Kamniško-Savinjske Alpe na vzhodu le približno do zgornje Savinje. Onstran nje so po naši omejitvi Mežiško-Savinjske Alpe. Tomaž Banovec navaja dr. Tomislava Mladenovića pripis k višinskim pasovom, kot jih je izračunal VGI. Po njem zavzema visokogorski svet (v srbohrvaščini visoko planinsko zemljišče) površje nad 1500 m. Iz naše tabele sledi, da je površja nad 1500 m pri vseh naših gorstvih precej manj od polovice. Po deležu površja nad 1000 m oziroma nad 1600 m vidno izstopajo Posoške Alpe in Posavske Alpe zahodno od Krme. Planote v Vzhodnih Julijskih Alpah (Mežakla, Pokljuka, Jelovica in Komna) ter Mežiško-Savinjske Alpe imajo sveta nad 1600 m le še 1—2%. Ker tudi drugod ne prevladuje tako imenovani alpski pas, ki se dviguje nad gozdno mejo, se moramo v smislu Mladenovićeve klasifikacije višinskih pasov nujno vprašati, ali so naše visokogorske Alpe res visokogorje. Na podlagi iste klasifikacije si zastavljamo tudi vprašanje, ali je Slovenija gorata dežela. Dr. Tomislav Mladenović je namreč nižjim pasovom pripisal naslednje oznake: pas 0—200 m n. v. — nižinski svet, pas 200 do 500 m — gričevnati svet, pas 1000—1500 m — srednje gorati svet (sredogorje). Po tej tabeli pripada goratemu in visokogorskemu svetu le 46 %, torej manj od polovice Slovenije.

Ta vprašanja pa se zastavljajo v povsem drugi luči ob dejstvu, da je višinski pas eno in reliefna klasifikacija drugo. Saj planinec, ki hoče na Krn in ki izstopi iz vlaka, recimo, v Mostu na Soči, ne govori, da je od brega Soče prvih 140 m višinske razlike, do 200 m n. v., hodil po nižavju, naslednjih 300 m po gričevju, med nadaljnjimi 500 m vzpona po nizkem gorovju, nato po srednjem gorovju in končno po visokem gorovju. Goro merimo od podnožja, kjer je po Slovenskem polno naselij z imenom Podgorje, do vrha; odločilna je torej relativna in ne absolutna višina.

Za goro je potrebna primerna strmina in po mednarodni rabi tudi klimatska pasovitost. Ob morski obali lahko dosega gričevje le 50 m n. v. Tunjiško gričevje zahodno od Kamnika dosega z vrhovi do 600 m n. v., griči na Pokljuki do 1000 m in več in na tibetanski planoti do 5000 m n. v. in več. Kolikšno relativno višino prisodijo tej ali oni kategoriji po svetu, je odvisno od lokalne povprečne reliefne razgibanosti.

To velja tudi za pojem nižine in višine. Na bolivijski visoki planoti, v Tibetu in ponekod v Afriki so »nižine« v nadmorskih višinah naših alpskih vrhov.

Tudi izraza ravnina in planota sta prirejena deželni povprečkom. V Sloveniji smo navajeni imenovati gričevje tiste sklenjene vzpetine, ki se dvigajo do 150 m, redkeje do 200 m in le izjemoma čez 200 m nad dnem dolin.

Nedorečena je meja med hribovjem in gorovjem. Barbka Lipovšek-Ščetinin in Bojan Zupet sta v članku Gorsko izrazoslovje (Alpinistična šola, I. del, 1979) definirala hribovje z besedami: »v zaključeno celoto povezan sklop hribov in manjših vzpetin ter vmesnih globeli«, gorovje pa takole: »v celoto povezan sklop gora (na Korškem gure)«. Najbrž je tiskarski škrat spreminil Gure v gure. V teh Gurah je precej gričevja.

Skušajmo ugotoviti razliko med obema kategorijama po splošni rabi. Govorimo o Predalpskem hribovju, o gorovju Gorjanci, o ribniški Mali in Veliki gori in podobno. Razlika je predvsem v večji reliefni razčlenitvi hribovja, kot je pri gorovju. Do podobnega zaključka pridemo, če pregledamo posamične vzpetine, ki jim pravimo gora. Pri tem moramo prezreti tiste gore, ki so svoje ime dobile od gorce-gore, to je od vinogradov. Zato mariborska Pekrska gorca ni mala gora, temveč grič. Trška gora pri Novem mestu je na meji med gričem in hribovjem. Prezreti moramo tudi gore, ki so dobile ime po romarskih cerkvah (tipa Šmarna, Limbarska, Sveta gora). Prave gore so masivne, to je manj razčlenjene in se vidno dvigujejo nad okolico (Matajur, Slavnik, Slivnica, Uršlja, Blegoš itd.). Ni naključje, da je večina gora iz apnenca, kjer je manj dolin.

V višjem svetu imamo začuda malo lastnih imen z »gora«. Na to vprašanje znanost še ni dala zadovoljivega odgovora.

Manj sporno je, kaj je visokogorstvo. Tudi Banovec pravilno trdi, da so to skupine, kjer vrhovi segajo čez gozdno mejo.

Če hočemo računsko ugotoviti, kolikšen delež slovenske zemlje odpade na takó definirane vzpetine, trčimo na težave. Za ugotavljanje tako imenovane reliefne energije, ki pomeni višinsko razliko na določeno vodoravno razdaljo, je več metod. Dajo različne zaključke. Tomaž Banovec bi lahko omenil, da je Geodetski zavod SRS po kvadratih v obsegu 500 × 500 m izmeril ne le nadmorske višine in ekspozicije površja Slovenije, ampak tudi naklone. Ob že omenjenih meritvah v Katedri za fizično geografijo FF smo merili reliefno energijo tako, da smo na topografskih kartah v merilu 1 : 25.000 ugotavljali razliko med najvišjo in najnižjo točko v okviru kvadrata 1 × 1 km. Od 57 slovenskih pokrajin so tu tabelarno prikazane samo visokogorske skupine.

Reliefna energija visokogorstev v okviru kvadratov 1 × 1 km

Gorska skupina	Reliefna energija v %					
	0 do 100 m	100 do 200 m	200 do 300 m	300 do 400 m	400 do 600 m	nad 600 m
Visokogorstva skupno	2,0	8,2	12,7	18,0	31,3	28,0
Posoške Julijske Alpe	1,2	2,4	6,0	6,9	27,1	56,4
Posavske visokogorske Julijske Alpe	1,7	7,5	10,7	13,9	29,8	36,4
Planote v vzhodnih Julijskih Alpah	8,2	28,6	24,3	12,3	18,9	7,7
Zahodne Karavanke (nad Zg. Savsko dolino)	0,5	6,3	13,6	21,5	40,8	17,3
Srednje Karavanke	—	2,9	7,8	30,1	39,8	19,4
Mežiško-Savinjske Alpe	—	2,0	20,2	38,0	33,7	6,1
Kamniško-Savinjske Alpe	0,5	5,5	8,2	14,5	36,7	34,6

Tudi v tej tabeli so planote v jugovzhodnih Julijskih Alpah bolj podobne visokim dinarskim kraškimi planotam kot ostalim Alpam. Največje strmine pa so v Posočju in v gorah zahodno od Krme.

Ko smo za pokrajinsko-ekološko sestavo Gorenjske analizirali relief, smo o razmaku izohips na topografski karti 1 : 100.000 izmerili šest razredov površja po naklonu. Čeprav ta metoda ni povsem zanesljiva, je iz dobljenih tabel za gorenjske predele le videti (glej knjigo Gorenjska — 12. zborovanje slovenskih geografov 1981. Ljubljana 1981, s. 20), kako je naš alpski predel strm: mnog bolj, kot bi sodili samo po nadmorskih višinah in kot sledi iz zaključkov že omenjenih meritev v Geodetskem zavodu Slovenije po metodi DMR.

Na vprašanje, ki je zastavljeno v naslovu tega članka, žal ni mogoče dati nedvoumnega odgovora. Zanj bodo morebiti zanimive številke, ki smo jih dobili pri že omenjeni analizi reliefa v 57 slovenskih pokrajinah.

Po njej pokrajine, ki jih lahko označimo za hribovite in sredogorske ali so dinarske kraške planote, zavzemajo 41 % slovenskega ozemlja. Resnici na ljubo je treba dodati, da je vmes tudi nekaj takih, kjer se hribovje meša z gričevjem (na skrajnostni meji sta Bizeljsko in Krško hribovje). Že omenjena visokogorstva pa zavzemajo 11 % Slovenije. Zaključek iz tega je, da je gorati svet v obliki visokogorstva, sredogorstva-hribovja in visokih kraških planot v Sloveniji le v večini.

Odgovor na zastavljeno vprašanje se lahko glasi približno tako: glede nadmorskih višin površja je Slovenija precej pod svetovnim povprečkom. Nad 1000 m se pri

nas dviga le 0,88 % vsega površja, v svetovnem povprečju pa 27 %. Svetovno povprečje pasu 1000—2000 m je 16,2 %, pri nas le 0,85. Ker pa se naše gore začenjajo v nizkih nadmorskih višinah, po relativni višini v splošnem ne zaostajajo za vrstnicami po svetu.* Te trditve žal ne moremo podpreti s številkami, ker ni ustreznih meritev, saj ni znanih točnih podatkov o deležu, ki ga zavzema gorati svet ne za kontinente in ne za dežele.

Kdor pa se je kaj več potikal po svetu, bo najbrž soglašal z mnenjem, da je relief v Sloveniji kljub nizkim nadmorskim višinam nadpovprečno strm, in to tudi v nižjih legah. Prav ta strmina daje posebno draž popotovanju po naši zemlji. Le iz doline se moraš povzpeti, pa si lahko na strmem pobočju prezračiš pljuča in na razvodnem vrhu užiješ razgled če že ne po širši okoličici, pa vsaj po domači in sosednji dolini.

* Nekatere angleške in zlasti ameriške izdaje sicer obravnavajo pod naslovom »Mountains« te visokogorstva. (Primerjaj mednarodno revijo Mountain Research and Development.)

**Ce vam je Planinski vestnik všeč,
če hočete propagirati planinstvo,
če želite kaj prispevati k čisti naravi
v Sloveniji,
če bi radi lipov list nesli na vsak slovenski holm, grič in goro,
pokažite našo revijo prijateljem in znan-
cem! Svetujte jim, naj naročijo Planinski
vestnik, najstarejšo slovensko revijo z več
kot 90-letno tradicijo!**